

QÜESTIONS BUROCRÀTIQUES MEDIEVALS

Com funcionava la burocràcia catalana medieval? Vet-aquí una pregunta que no es pot respondre d'una única manera, perquè a Catalunya, com arreu d'Europa, hi havia en els segles mitjos més d'una burocràcia, i cadascuna tenia uns mètodes de funcionament propis, ateses les seves finalitats i el tipus de poder que representava. El text que publiquem tot seguit no és res més que una instantània que permet de copsar un aspecte del funcionament de la Cancelleria reial catalano-aragonesa, vista des de la banda de l'administrat.¹

Es tracta d'una reclamació del bisbe de Girona, Berenguer de Cruïlles, mitrat que manifesta en el seu epistolari una personalitat vigorosa. El bisbe reclama a un personatge ben conegut, Jaume Conesa,² l'expedició d'una lletra del rei, que no li acaba d'arribar mai. No sabem quin era el contingut d'aquest document, i tant se val. El document del bisbe crida l'atenció perquè és una reclamació adreçada no al rei, sinó a l'administració, perquè és l'administració -la burocràcia- la qui entreté l'expedició de la carta reial cobejada pel bisbe. I el bisbe, no sense una punta

1. Des del punt de vista oficial i estructural, el funcionament de la burocràcia reial medieval, també el de la nostra, acaba d'ésser objecte d'un capítol en l'obra de Robert I. BURNS, *Societat i documentació en el regnat croat de València. Diplomataris del regne croat de València. Els documents registrats de Jaume I el Conqueridor, 1257-1276*. Volum I: *Introducció* (Biblioteca d'Estudis i Investigacions, 14), València, Eliseu Climent editor 1988, 43-52 i 61-72; les pàgines 69-72 són justament dedicades a allò que les *Ordinacions fetes per lo molt alt senyor En Pere terç, rey d'Aragó, sobre lo regiment de tots los oficials de la seva cort* del 1344 estableixen en relació als procediments de cancelleria. Vegeu també la notícia bibliogràfica núm. 7041 (494-495).

2. Jaume Conesa, secretari reial, és ben conegut i documentat per exemple en la compilació de Johannes VINCKE, *Documenta selecta mutuas civitatis Arago-Cathalaunice et Ecclesiae relationes illustrantia*. Prolegomenis et notis instructa (Biblioteca Històrica de la Biblioteca Balmes. Sèrie II. Volum XV), Barcelona, Biblioteca Balmes 1936, on compareix per primera vegada el 24 de setembre del 1348 signant una carta reial que li havia estat encomanada a través del canceller (396-397, núm. 531) i per darrera el 13 de juny del 1374 signant-ne una altra encarregada directament pel rei (498-499, núm. 650).

d'impaciència i de sornegueria, recita amb detall tots i cadascun dels passos que ordinàriament ha de fer una lletra reial per tal d'anar des del sobirà fins al seu destinatari.

La lletra, de primer, s'impetra. No hi ha lletra possible sense la voluntat del rei, el sí del rei. En un segon moment, el sí del rei és 'proveït' en el ple del consell reial, la qual cosa significa que el Consell, almenys, en té coneixement i aprova i/o ordena l'expedició de la carta; és a dir, el rei mana i el Consell actua com a braç executor dels seus desiguis. A partir d'aquest moment, la carta surt de la instància pròpiament política i entra en el domini de la burocràcia: la carta és 'posada en forma', és a dir, és redactada d'acord amb els principis, les regles i l'estil de la Cancelleria. Un cop redactada, la supervisa i la sotasigna un buròcrata important: el lloctinent de Cancellier, és a dir, el cap efectiu de la Cancelleria. La lletra ja és escrita, ha estat registrada i reuneix totes les condicions essencials per a esdevenir efectiva. Li manca només un detall: el segell que l'autenticarà com a tal. La carta és enviada, doncs, a segellar, i un cop segellada serà confiada al correu perquè la faci arribar al seu destinatari.

Justament el bisbe de Girona lamenta que la carta no acaba mai d'ésser segellada i ben segellada. El bisbe no es queixa al rei, sinó directament als buròcrates, perquè aquests entretenen el document sense una raó que justifiqui la triga. Havent estat la lletra impetrada, proveïda en Consell, posada en forma i sotasignada pel factòtum de la Cancelleria, no hi ha cap raó perquè no rebí el segell i sigui finalment tramesa.

No sabem quin fou el desenllaç d'aquesta reclamació. En tot cas, constatem que la burocràcia reial catalano-aragonesa funcionava com la burocràcia de tots els temps: d'acord amb regles i tràmits precisos i amb capacitat de desvirtuar decisions polítiques o, com a mínim, amb capacitat d'impacientar els administrats. Romania sense segell la carta que reclamava el bisbe de Girona per desídia o acumulació de feina a la Cancelleria, per malvolença d'algun curial o per ordres superiors? Totes tres hipòtesis -i d'altres que no lleu ara de formular- serien ben possibles en la llarga història de les relacions entre administració i administrats. En aquest cas, l'administrat havia procurat d'assabentar-se amb tot detall de l'estat de la tramitació de la seva carta -ell també era el cap d'una administració- i en la seva descripció precisa del tràmit de la lletra que no li arriba exposa la forma ordinària en què els papers -alguns papers- anaven de l'autoritat als administrats en la Catalunya de mitjan del segle XIV.

APÈNDIX

1359 març 15. Girona ADG, U 34, f.134 r

El bisbe Berenguer de Cruïlles reclama a Jaume Conesa, secretari de Pere el Cerimoniós, rei de Catalunya-Aragó, que faci segellar una carta reial indegudament entretinguda.

Domine Jacobe: Relatione nobis facta per Berengarium Geraldii, clericum nostrum, procuratorem (?) in curia domini nostri Regis Aragonum pro negotiis nostris existentem, intelleximus quod, impetrata per eum nomine nostro quadam littera regia, et ea in pleno consilio provisiva, etiam in sui forma posita, et per locum tenentem Cancellarii subsignata, cum ipsam litteram peteret idem Berengarius subsignari, vos, licet amicum nostrum reputemus, dictam litteram contradixistis nec sustinuistis quod sigillaretur. Cuius littere et ea que vos in fine eiusdem posuistis co[piam] vobis mittimus presentibus interclusam. Propterea amicitiam vestram instanter rogamus quatenus nostri honoris intuitu dictam litteram in sui forma sigillatam, que nobis est multum cordi, obtineatis et eam, si placet, per latorem presentis mittere procuretis. Nam de ea signanter nobis complacebitis in immensum, et ea que in retardatione eiusdem procurastis vobis indulgemus. Scientes nos paratos ad omnia que vestro cedant be[ne]placito et honori. Datum Gerunde .XX. die Martii.

Episcopus Gerundensis amicus vester

Venerabili et discreto Jacobo Cone[sa], illustrissimi domini regis Aragonum scriptori secretario, amico nostro speciali